

ПОНЯТТЯ ТА ЗНАЧЕННЯ ПРИНЦИПІВ ФОРМУВАННЯ ІНСТИТУТУ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В ТРУДОВОМУ ПРАВІ

Подорожній Євген Юрійович,

*доктор юридичних наук, професор, професор
кафедри трудового та господарського права
факультету №2 Харківського національного
університету внутрішніх справ*

Для кожної сучасної цивілізованої, демократичної держави одним із головних завдань є всебічне забезпечення прав, свобод і законних інтересів людини та громадянина, підтримка суспільного порядку та захист соціальних цінностей. Це стосується й України, що, власне кажучи, й підтверджує Конституція України, в якій закріплено, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. Для виконання цього завдання у розпорядженні держави є ряд відповідних інструментів різного характеру, далеко на останнє місце серед яких займає юридична відповідальність. Специфічний характер відповідальності, обумовлений її негативним аспектом та вимагає ретельного та змістовно підходу до питання правового врегулювання даного інституту. При цьому особлива увага має бути приділена принципам, які виконують роль відправних начал для будь-якого правового явища. Проблематика принципів у теорії права взагалі та у розрізі його окремих галузей досліджувалася цілою низкою правників.

Нажаль, рамки наукового дослідження не дають нам змогу розкрити зміст всіх наукових позицій щодо сутності та змісту принципів взагалі, та принципів юридичної відповідальності, зокрема. Тож ми, спираючись на аналіз низки наукових позицій,

© Подорожній Є. Ю., 2020

можемо зробити наступні висновки про сутність принципів як категорії права взагалі та юридичної відповідальності зокрема:

- по-перше, вони є об'єктивно обумовленими, оскільки їх первинним джерелом виступають об'єктивно існуючі закономірності суспільного життя. З цього приводу слушно зазначає Г. Щьокин, який пише, що принципи – це результат узагальнення людьми об'єктивно чинних законів і закономірностей, притаманних їм загальних рис, характерних фактів і ознак, які стають загальним началом їх діяльності [1, с. 368]. Також, з цього приводу варто відзначити вислів А. У. Алієва, який пише, що принципи права – об'єктивні категорії, зумовлені всім ходом розвитку людської історії, вдосконаленням економічних і соціально-політичних відносин, ідеологічних та правових поглядів. Про це, відмічає дослідник, переконливо свідчить вивчення всього періоду суспільного розвитку, де кожному етапу його поступального руху відповідає певний тип права і держави. Право не може вийти за рамки тих суспільних відносин, в межах яких воно діє (реалізується). Отже, правові принципи – категорія об'єктивна, яка в кінцевому рахунку складається в силу дії ряду об'єктивних причин [2, с. 40];

- по-друге, містять у собі суб'єктивний аспект. Той факт, що принципи гуртуються на об'єктивних закономірностях суспільного життя, не виключає впливу на них суб'єктивного фактору, адже ці закономірності вивчають люди, а отже принципи – не стільки безпосередньо зазначені закономірності, скільки людське знання про них;

- по-третє, мають стабільний характер і залишаються незмінними протягом тривалого часу. При цьому їх (принципи) ні в якому разі не можна розглядати як статичні та абсолютно незмінні – їх стабільність має умовний характер. Адже суспільство постійно розвивається та змінюється, відповідно разом із ним змінюються та трансформуються властиві йому закономірності і зв'язки, вивчення та наукове обґрунтування яких призводить до формування нових принципів;

- по-четверте, мають досить високий рівень абстрагованості та узагальнення, тобто вони звільнені від конкретики та подробиць тих сфер, в яких ці принципи діють. О. Ф. Скакун відмічає, що принципи у сфері права виступають як загальне мірило діяльності, поведінки, відносин, при цьому вони не конкретизують права та обов'язки, на відміну від правових норм [3, с. 221];

- по-п'яте, характеризуються вищою імперативністю, тобто вимоги, що містять принципи, є незаперечними і мають виконуватися в обов'язковому порядку усіма, хто перебуває у сфері їх дії. У той же час слід зазначити, що за своїм характером ті зобов'язання, які пред'являють принципи, мають позитивний характер;

- по-шосте, формують основу (базу) правового поля. Принципи розчиняються в безлічі норм, пронизують усю правову матерію, вони стрижнем усієї системи права, додають праву логічності, послідовності, збалансованості [3, с.222].

Висновок. Таким чином, узагальнюючи весь наведений матеріал вважаємо, що під принципами формування інституту юридичної відповідальності слід розуміти сукупність, вироблених на підставі наукового аналізу об'єктивно існуючих закономірностей суспільного життя, вимог і правил, на яких має ґрунтуватися процес запровадження правового регулювання юридичної відповідальності. Отже, принципи в силу своїх специфічних властивостей, значним чином обумовлюють характер і зміст інституту юридичної відповідальності в трудовому праві. Саме вони виступають свого роду несущими елементами у правовій конструкції юридичної відповідальності. Тож, перед тим як її запроваджувати, спершу необхідно визначити коло ключових принципів, що визначатимуть основні орієнтири та пріоритети, засадничі вимоги, на підставі та з огляду на які здійснюватиметься формування зазначеного правового інституту, для того, щоб гарантувати його відповідність сутнісній ідеї права, забезпечити стабільність, практичну дієвість та ефективність.

Список використаних джерел:

1. Щёкин Г. В. Социальная теория и кадровая политика : монография / Щёкин Г. В. – К. : МАУП, 2000. – 576 с.
2. Алиев А. У. Принципы юридической ответственности и проблемы их реализации : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Алиев Абу Умарович. – Махачкала, 2005. – 178 с.
3. Скаун О. Ф. Теорія держави і права : підручник / Пер. з рос. / Скаун О. Ф. – Харків : Консум, 2001. – 656 с.